

Anno 2008 was bijna een kwart van de Nederlandse bevolking leerling of student. Wat mogen zij (of hun ouders) van de school verwachten? Een goede CITO-score? Onafgebroken toezicht op een pester? Geen kleerscheuren? Heelheids alle schooljaren volbrengen? Een Mastertitel? Kortom: hoe ver reikt de zorgplicht van scholen?

Aansprakelijkheid en scholen:

Art. 23 Grondwet bepaalt dat onderwijs een voorwerp van aanhoudende zorg is van de regering. Dit geeft de burger geen rechtstreekse aanspraak; hij moet zich tot de school richten. Wat betekent dit voor burger en school?

Scholen lopen diverse aansprakelijkheidsrisico's. Zij hebben verantwoordelijkheden jegens zowel werknemers als leerlingen; ik beperk mij in dit stuk tot de laatsten. Een school kan alsdan aansprakelijk zijn vanwege een gebrekkige opstal (art. 6:174 BW), een gebrekkige roerende zaak (art. 6:173 BW), door eigen onrechtmatig handelen of nalaten (art. 6:162 BW), door een fout van een hulppersoon (art. 6:76 BW), een ondergeschikte (art. 6:170 BW) of een niet-ondergeschikte (art. 6:171 BW).

Onduidelijk is of tussen scholen en leerlingen een overeenkomst bestaat en zo ja, of deze (deels) privaatrechtelijk dan wel publiekrechtelijk is. Voor de aansprakelijkheid van scholen is deze discussie evenwel nauwelijks relevant. Rechters achten dit onderscheid niet van belang voor de reikwijdte van de zorgplicht (bijvoorbeeld Rechtbank Dordrecht 3 augustus 2005, NJ 2005, 438). Ook ik zal uitgaan van een buitencontractuele verhouding tussen scholen en leerlingen. En nu de voornoemde risicoaansprakelijkheden niet specifiek gelden voor scholen, richt ik mij hier op de bijzondere zorgplicht van scholen.

Voorheen was deze norm neergelegd in art. 1403 (oud) BW, dat bepaalde: *'De schoolonderwijzer en werkmeesters zijn verantwoordelijk voor de schade door hunne leerlingen en knechts veroorzaakt, gedurende den*

Sinds 1992 geldt voor scholen de onrechtmatige daad.

tijd dat dezelfde onder hun toezigt staan.'

Dit artikel is geschrapt; sinds 1992 geldt voor scholen de onrechtmatige daad, meer specifiek de - abstracte - zorgvuldigheidsnorm. Art. 6:162 BW bepaalt dat als onrechtmatige daad wordt aangemerkt: een doen of nalaten in strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt. Deze open norm wordt enerzijds ingekleurd door onderwijswetgeving en anderzijds door jurisprudentie.

De verschillende onderwijswetten geven handvatten, zij het beperkt en opnieuw abstract. Zo moet een school bijvoorbeeld zorgdragen voor kwaliteit. Wat kwaliteit is, wordt in het midden gelaten. Ook zijn scholen wettelijk verplicht ouders te informeren over het veiligheidsbeleid. Dit impliceert dat scholen gehouden zijn dergelijk beleid te maken, maar wat dit beleid moet inhouden, wordt niet voorgeschreven. Wel is de wetgever druk doende meer grip te krijgen op het onderwijs in Nederland. Een thans aanhangig wetsvoorstel (31 828; 'good governance') eist namelijk een minimumkwaliteit van onderwijs, verplicht scholen bestuur en intern toezicht te scheiden en creëert meer mogelijkheden tot ingrijpen bij bijvoorbeeld bestuurlijk wanbeheer. De

zorgplicht wordt evenwel vooral ingekleurd door de rechtspraak.

Jurisprudentie

In de jurisprudentie wordt de zorgplicht omschreven als:

'In het algemeen gesproken rust op een leraar een bijzondere zorgplicht onder meer ten aanzien van de gezondheid en de veiligheid van de leerlingen, die aan zijn zorg zijn toevertrouwd en onder zijn toezicht staan.' De begrippen school en leraar zijn inwisselbaar; de norm geldt voor beiden.

Ouders stellen nogal eens: 'mijn kind lijdt schade, dus is de school aansprakelijk'. Deze (veronder)stelling is onjuist. Hiervoor is onder meer het Zwiependende tak-arrest van belang (HR 9 december 1994, NJ 1996, 403), waarin een jongen gewond raakte toen hij tijdens een boswandeling een (terug) zwiependende tak in het gezicht kreeg, nadat degene voor hem daartegen had geschopt. De Hoge Raad overwoog dat niet reeds de enkele mogelijkheid van een ongeval, als verwezenlijking van aan een bepaald gedrag inherent gevaar, dat gedrag onrechtmatig doet zijn. Zodanig gevaarscheppend gedrag is slechts onrechtmatig indien de mate van waarschijnlijkheid van een ongeval als gevolg van dat gedrag zo groot is, dat de dader zich naar maatstaven van zorgvuldigheid van dat gedrag had moeten onthouden. Dit brengt mee dat scholen niet altijd aansprakelijk zijn, ook al vindt een ongeval plaats en ontstaat er schade.

Ook wordt scholen vaak – ten onrechte – tegengeworpen dat op hen een resultaatsverbintenis rust. Voor scholen wordt uitgegaan van een inspanningsverbintenis ten aanzien van de kwaliteit van het te geven onderwijs

kinderspel?

(Rechtbank Amsterdam 26 mei 1999, AB 2000, 104). Aangezien het geven van onderwijs een primaire taak is van scholen, zal ook wat betreft andere verplichtingen van scholen een inspanningsverbintenis gelden, zoals bij het zorgdragen voor veiligheid. Over een op school gepeste leerling heeft de Rechtbank Utrecht zulks overwogen. De school werd ook niet aansprakelijk bevonden: zij had een goed algemeen beleid en had voorts voldoende specifieke inspanningen betracht ten opzichte van de gepeste leerling (Rechtbank Utrecht 25 juni 2008, JA 2008, 113).

De zorgplicht van scholen kan worden gesplitst in het enerzijds actief zorgdragen voor goed en veilig onderwijs (zoals het inrichten van een veilige gymles) en anderzijds in het houden van toezicht. Of dit toezicht algemeen (er is niets aan de hand) of concreet (er is sprake van een gevaarsituatie) moet worden ingevuld en voorts of een school maatregelen moet nemen en welke, hangt af van de omstandigheden. Algemeen toezicht strekt minder ver dan concreet toezicht.

De zorgplicht wordt voorts ingevuld door de Kelderluik-criteria (HR 5 november 1965, NJ 1966, 136). De Hoge Raad formuleerde deze criteria nadat werknemer Sjouwerman flesjes ophaalde in een café en daarbij een kelderluik vlak voor de toiletten open liet staan; een bezoeker viel in het gat. Ook het handelen (en nalaten) van scholen wordt hieraan getoetst, namelijk aan:

- de mate van waarschijnlijkheid dat het ongeval zich zal verwezenlijken;
- de mogelijke ernst en omvang van de schade;
- de bezwaarlijkheid van te treffen maatregelen;
- de mate van voorzienbaarheid dat niet de vereiste voorzichtigheid in acht zal worden genomen; en
- de mate waarin onvoorzichtigheid invloed heeft gehad op het ongeval.

Ten slotte wordt het handelen of nalaten van scholen geplaatst in de specifieke context; alles is altijd afhankelijk van de omstandigheden van het geval.

Een schoolplein dient bijvoorbeeld op een zodanige wijze te zijn ingericht dat voldoende toezicht kan worden gehouden (bijvoorbeeld Rechtbank Zwolle 27 januari 1999, PRG 1999/5155). Maar op een schoolplein of in een klas waar zich een groep van normale omvang en van normaal begaafde kinderen bevindt, zal een verantwoorde wijze van toezicht niet inhouden dat steeds op elk kind direct toezicht

Of een school maatregelen moet nemen en welke, hangt af van de omstandigheden.

wordt gehouden, zodanig dat elke onregelmatigheid direct wordt opgemerkt en dat direct kan worden ingegrepen. Het stellen van een dergelijke eis aan de school gaat de maatschappelijke zorgvuldigheidsnorm te boven (bijvoorbeeld Hof 's-Hertogenbosch 7 september 2000, NJ 2001, 577). Van een jong kind daarentegen kan slechts een beperkt inzicht in gevaar en een beperkt vermogen zich naar dit inzicht te gedragen worden verwacht. Dan zal strikter toezicht geboden zijn (zoals HR 8 december 1989, NJ 1990, 778). Bij het geven van instructies zal een school er rekening mee moeten houden dat leerlingen zich hieraan »

Scheikundeles

In concreto: wat te denken van Hans? Hij demonstreert bij scheikunde eenvoudige proeven, terwijl de leraar spannender proeven verricht, met rode fosfor en kaliumchloraat (knalgeluiden!). Op een onbewaakt moment vult Hans een potje met het mengsel en neemt hij het mee naar buiten om het voor vrienden tot ontploffing te brengen. Het potje explodeert in zijn handen en Hans raakt gewond. Of: op een schoolplein met twee delen werpt een kleuter een bamboestok uit de achtergelegen moestuin naar een medeleerling. De surveillerende leraren hebben dit niet zien gebeuren. Zijn deze scholen aansprakelijk? Ten aanzien van Hans was de school inderdaad voor 80 procent aansprakelijk. Voorzienbaar was dat de proef Hans zou aantrekken; de leraren hadden er rekening mee moeten houden dat waarschuwingen niet altijd worden opgevolgd (Hof 's-Hertogenbosch 15 april 1992, NJ 1994, 760). Ten aanzien van de bamboestok overwoog het hof dat niet steeds op elke leerling direct toezicht hoeft te worden gehouden en dat de instructies en het gehouden toezicht afdoende waren (Hof 's-Hertogenbosch 7 september 2000, NJ 2001, 577).

De zorgplicht is geen kinderspel, maar evenmin een absolute waarborg.

niet altijd houden, mede afhankelijk van leeftijd en ontwikkelingsniveau. Soms werken waarschuwingen zelfs averechts (zie Hof 's-Hertogenbosch 15 april 1992, NJ 1994, 760). Indien er echter een abnormale sfeer of situatie ontstaat waardoor escalatie voorzienbaar is, ligt intensiever toezicht en het nemen van maatregelen in de rede (bijvoorbeeld HR 14 juni 1985, NJ 1985, 736). Alsdan verwordt algemeen toezicht in feite tot concreet toezicht. En ook bij gymnastiek is de zorgplicht van scholen zwaarder dan in overige situaties; het risico op letsel is daarbij immers veelal aanzienlijk (zie HR 6 oktober 1995, NJ 1998, 190).

Conclusie

Op scholen rust een verantwoordelijkheid, een zorgplicht. Deze verantwoordelijkheid neemt toe bij jonge kinderen of kinderen met een beperkte ontwikkeling, alsook in situaties waarin kinderen aan een groter risico worden blootgesteld, zoals bijvoorbeeld bij gymnastiek. Scholen moeten enerzijds zorgdragen voor goed en veilig onderwijs en anderzijds adequaat toezicht houden en zo nodig maatregelen treffen. Deze zorgplicht is geen kinderspel, maar evenmin een absolute waarborg. Kinderen spelen en stoeien; en ongelukken slapen en rusten niet.

Mr. Brechtje Pajmans

De auteur is advocaat bij KBS Advocaten te Utrecht en docent/onderzoeker aan de Universiteit Utrecht.

Geciteerd

Door een conservatieve minderheid die niet mee wil of kan, zullen we ons niet meer laten leiden. Professionaliseren.

Rob Groenemeijer, voorzitter NBVA in het VB

Ik zou het mooi vinden als er een nieuwe generatie opgroeit, die zijn pensioen wel begrijpt.

Ronald Latenstein van Voorst, CEO SNS Reaal in het FD

Vroeger had de onderlinge nog een eigen stal en paardenwei. Ingenomen paarden werden op rust gezet, knapten soms zien-derogen op en werden vervolgens weer door de maatschappij verkocht.

Henk de Jong, directeur EFO Paardenverzekering in De onderlinge

Veel intermediairs leggen bij het horen van onze naam, Stichting Financiële Dienstverlening, de link met korting.

Ellen van Koczan, directeur Stichting Financiële Diensten in Voorkeur

Ik heb het idee dat ze (banken en verzekeraars, red.) nog zoekende zijn. Er is nog te weinig besef wat het inhoudt om de klant centraal te stellen.

AFM-bestuurder Kockelkoren in het FD.

Ook de AFM pleit nu voor beloning op feebasis voor bemiddelaars in financiële producten. Iedereen schijnt te vergeten dat de Wft dat voor consumptief krediet keihard verbiedt.

Marcel van Dijk, krediet specialist NIBE-SVV

Vraag je als verzekeraars eens af waarom er nog geen brandveiligheidskeurmerk à la het Keurmerk Veilig Wonen is. Daar zou ik me hard voor maken.

SEO-onderzoeker Bert Tieben in Verzekerd!

(Het opnemen van een uitspraak betekent niet altijd dat de redactie die mening deelt; soms juist het tegendeel.)

Reageren?

Mail naar beursbengel@nibesvv.nl.